

Consell de Mallorca

Biblioteca Lluís Alemany

Via Roma, 1 (La Misericòrdia) 971 21 95 39

12 de març - 11 de juny / 2024

CICLE I EXPOSICIÓ

Converses sobre
imatge, societat
i iconografia

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

*L'empremta sonora de
la Ciutat de Mallorca*

Per aquells que tenim el do de l'oïda, el so és un element indispensable de la quotidianitat. Constantment som assetjats per estímuls sonors que, complementant els altres sentits, ens permeten percebre l'entorn i reaccionar-hi. D'aquesta capacitat i necessitat de sentir i escoltar els humans n'hem fet tot un art, la música, els testimonis de la qual molt sovint ens han arribat mitjançant fonts indirectes.

Les tecnologies d'enregistrament i reproducció del so no comencen a desenvolupar-se fins a mitjan segle XIX. L'accés als fets sonors anteriors a aquesta època implica, per tant, acudir a testimonis molt diversos. Partitures i instruments són sempre els més agraïts, ja que ens permeten proposar una reconstrucció sonora de forma quasi immediata. Aquests, però, no són el tipus de fonts més abundants.

Les nostres biblioteques, especialment la Lluís Alemany, són plenes de cròniques, crítiques, descripcions, programes, llistes, imatges i textos de cançons, oratoris, òperes, vilancets, himnes i antífones, entre moltes altres.

GOIS DE LA DEVOTA FIGURA DEL SANT CRISTO RESCATAD

QUE SE VENERA EN LA IGLESIA DE SANT FELIP NERI DE PALMA.

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

Les fonts seleccionades per a l'exposició mostren, des de perspectives molt diverses, la presència ineludible del fet sonor en els contextos celebratius de la Ciutat de Mallorca, en els dos segles anteriors al descobriment de l'enregistrament del so.

La documentació ens mostra com el so i la música tenen un paper cabdal en la festa, en aquells esdeveniments que podríem anomenar extraordinaris. Durant el segle XVIII augmenta exponencialment la impressió de textos explicatius d'aquests esdeveniments. Bé es tracti d'una celebració civil, religiosa o mixta sovint es para esment a allò que se sent.

A les grans celebracions la música sempre hi ha estat present. Dins i fora de les esglésies el cant del *Te Deum*, misses i oficis solemnes. A les processons i desfilades, els tamborers, els trompeters, els ministrils o els xeremiers. Al teatre no hi faltaven les obres cantades i ballades. En temps de Quaresma, les esglésies s'omplien de funcions espirituals acompanyades de música.

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

Tot i no poder escoltar els documents, a les seves paraules sí que hi trobam una memòria sonora dels espais i els costums de Ciutat. Bé ho mostra la cèlebre *Colcada* de Pere d'Alcàntara Penya en alguns dels seus versos, ambientats a la darrereria del segle XVII:

*– Quin dia aquell! Alimares,
tamborinos, xeremies,
balls pertot, i galanies
i alagues riques i rares,
retaulos, domàs, festers,
drap-rasos i brenques d'om,
murta pel mig dels carrers
i la gent de gom en gom.
Quin dia aquell de més trui!
I era avui mateix, mesquina!*

*– Tots els frares, els mossons,
capellans, inquisidors,
trompes, pífol i tambors,
el Regiment dels Dragons,
i després amb creu alçada
els canonges de la Seu
i el Bisbe, mitra posada,
que aquest dia anava a peu,
i a la fi, per més honor,
una música divina.*

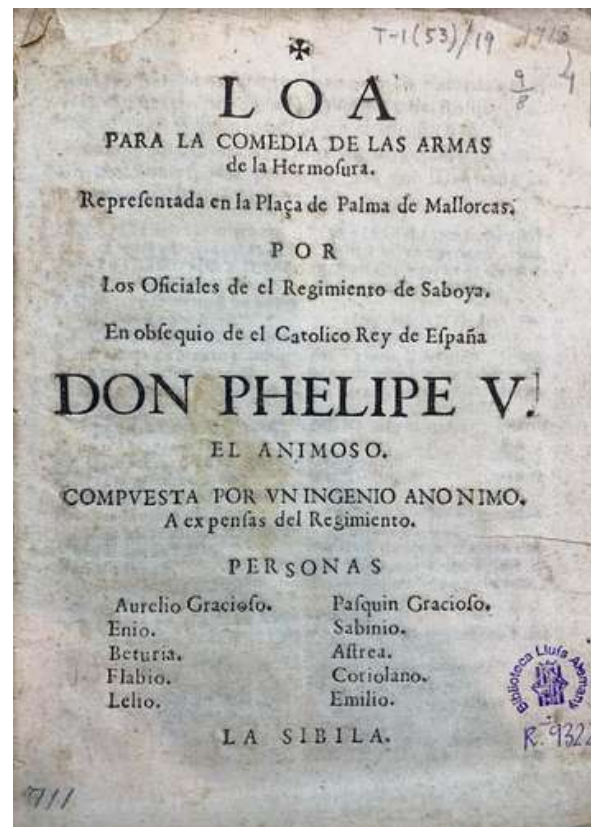
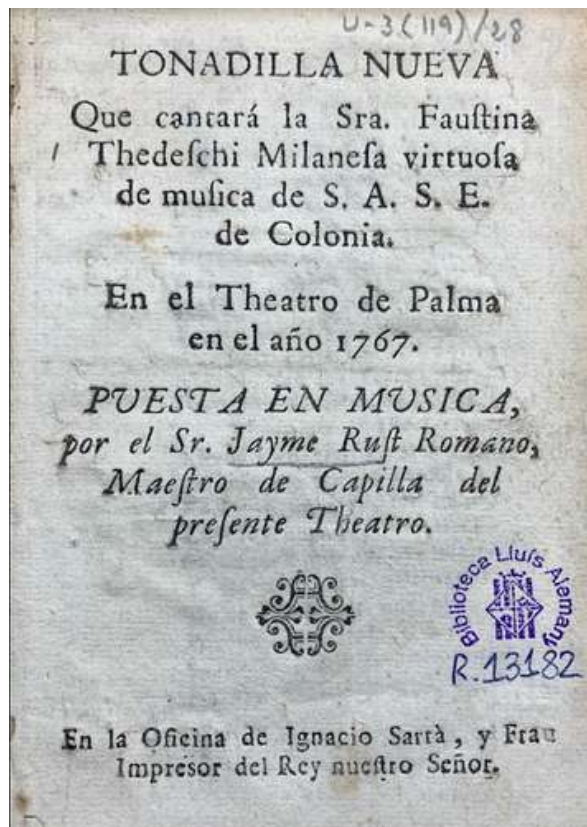

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

El teatre de Ciutat patí una situació difícil durant bona part del segle XVIII, però sembla que això no va fer que els espectacles musicals desapareguessin. A més de les sarsueles, tonadilles i balls, trobam un conjunt molt heterogeni de peces que s'adapten a diferents contextos i necessitats.

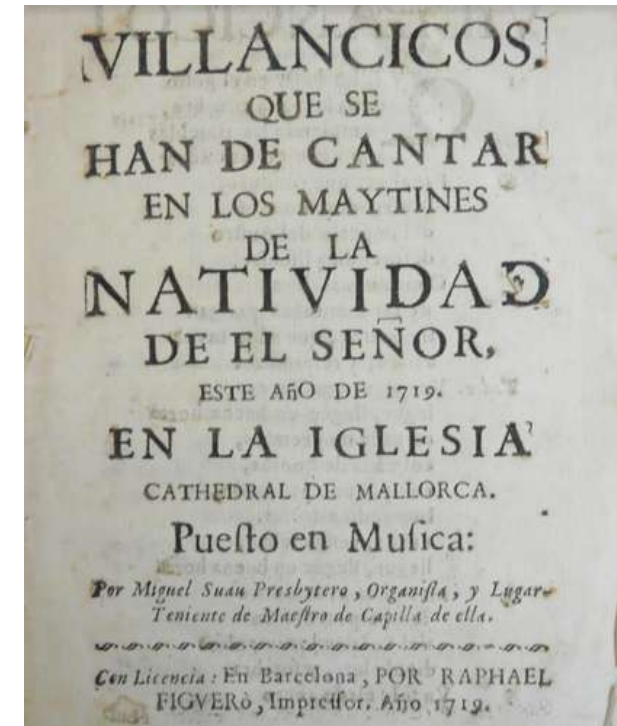

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

Fora del teatre i dels carrers en què s'acostumava a fer representacions, en les grans festes que suposaven un orgull per a la ciutadania la música hi era un element imprescindible. N'és un cas molt interessant la celebració que es fa l'estiu de 1732 per la conquesta de la fortalesa d'Orà (actual Algèria) per part de les tropes de Felip V. Se celebraren misses solemnes i es cantà el *Te Deum* quasi a diari i es feren representacions escènico-musicals sobre carruatges triomfals. Fins i tot es cantà un oratori a la Seu basat en la història de David i Goliat.

No eren una excepció les solemnitats del calendari litúrgic. N'és clar el cas de les matines de Nadal, celebració per a la qual s'imprimiren els textos dels vilancets cantats a la Seu entre 1694 i 1719.

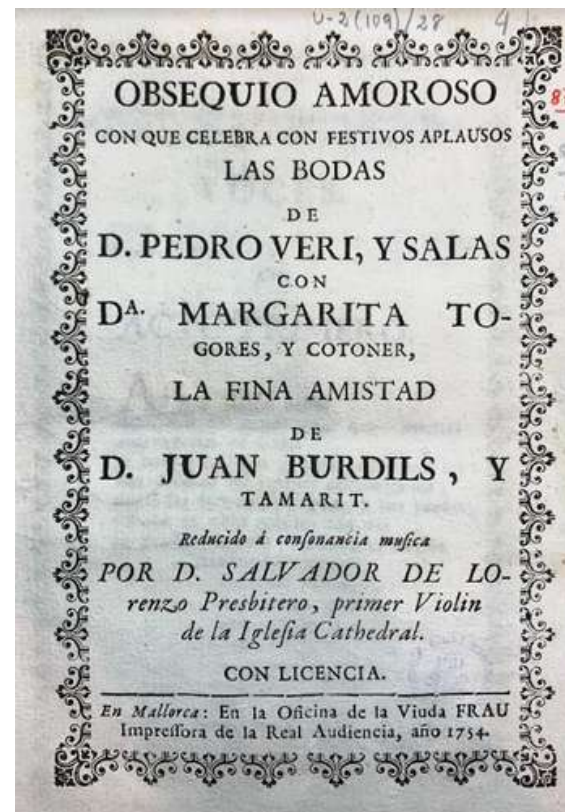
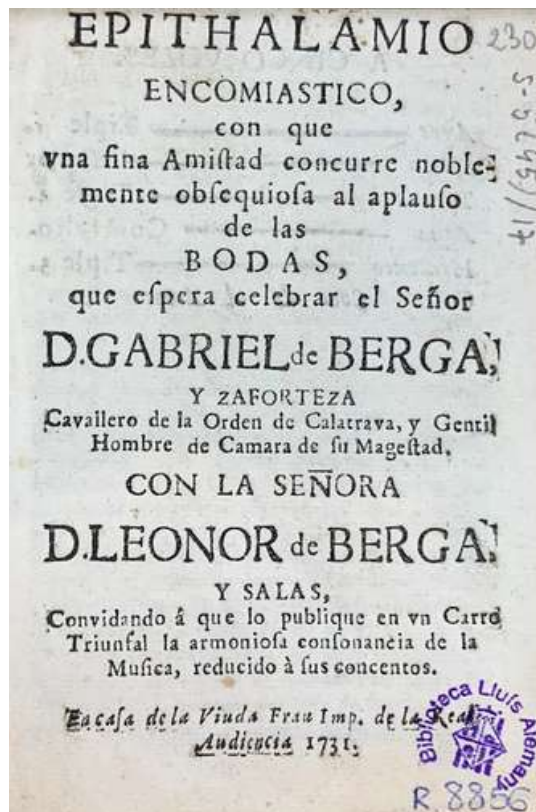

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

També als espais privats la música era un element ben present. Algunes famílies podien permetre's comptar amb peces dedicades per les seves celebracions, com és el cas de l'*Epitalamio encomiástico* per les noces de Gabriel Berga Zaforteza i Elionor Berga Salas (1731) o l'*Obsequio amoroso* per les núpcies de Pedro Verí Sales i Margarida Togores Cotoner (1754).

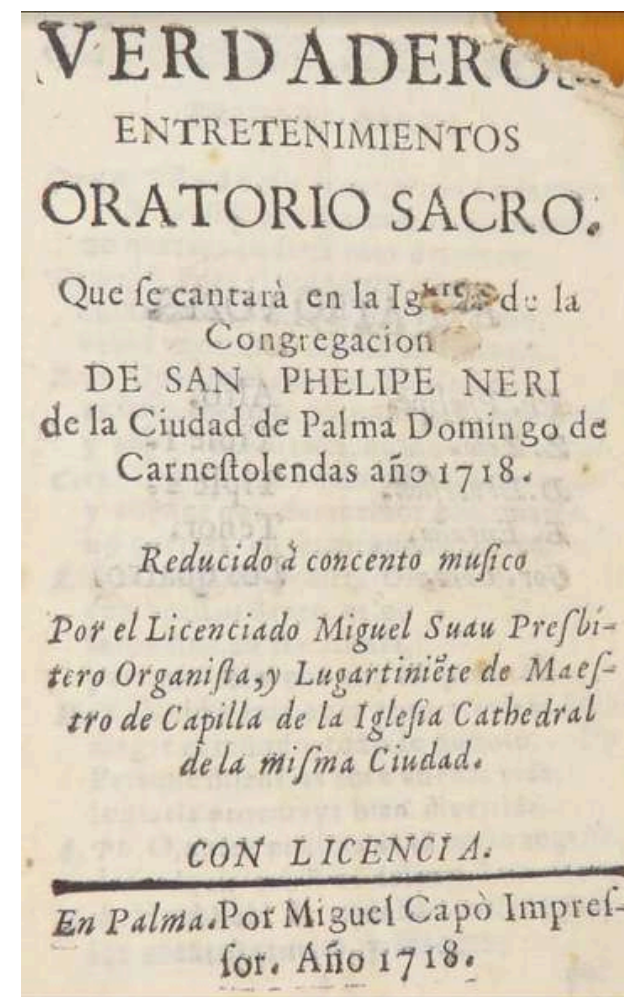

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

D'entre els testimonis musicals que coneixem, l'oratori mereix ser destacat, ja que sembla haver estat un dels gèneres musicals de gran format que més es va cultivar a Palma durant el segle XVIII. Sorgit dels exercicis espirituals promoguts per Sant Felip Neri a Roma a principis del segle XVI, es converteix al segle XVIII en una mena d'òpera sacra. Els seus arguments, basats generalment en temàtiques bíbliques o hagiogràfiques, el convertien en un recurs molt avinent en contextos en que no es permetia o era ben vist l'assistència al teatre, com el temps de Quaresma.

L'oratori arriba a Mallorca de la mà de la Congregació de l'Oratori l'any 1717. Ja l'any 1718 el compositor mallorquí Miquel Suau presenta el seu oratori *Verdaderos entretenimientos* a l'església de Sant Felip Neri de Palma el diumenge de carnestoltes. A partir d'aleshores, l'oratori apareix associat a moltes de les celebracions dels convents de Ciutat.

*L'empremta sonora de
la Ciutat de Mallorca*

El desenvolupament de la impremta permeté que molts dels esdeveniments rellevants posteriors a la Guerra de Successió fossin relatats i distribuïts entre la població alfabetitzada. El fet que també els textos de les representacions, tant fetes al teatre com en el context eclesiàstic, s'imprimissin, genera moltes preguntes que la documentació, per ara, no ens respon.

Entre les dades que ens aporten aquests documents en trobam algunes que poden semblar anecdòtiques i puntuals, però que poden ser crucials. En el nostre cas, resulta interessantíssim l'ús que es fa de la terminologia musical. Els textos ens confirmen que ja a principis del segle XVIII a Mallorca eren habituals els termes *recitativu* i *aria*, fonamentals en el desenvolupament de les grans formes vocals de l'últim Barroc com l'oratori o l'òpera.

L'empremta sonora de la Ciutat de Mallorca

MAIG 2024

Antoni Llofriu-Prohens

És intèrpret i musicòleg, especialitzat en història de la interpretació. És responsable dels projectes de catalogació dels fons musicals de la Congregació de l'Oratori de Sant Felip Neri de Palma i de l'Arxiu Capitular de Mallorca. Actualment és president de l'Institut de Musicologia Pau Villalonga i professor al Conservatori Superior de Música de les Illes Balears.

Consell de Mallorca

Biblioteca Lluís Alemany

Via Roma, 1 (La Misericòrdia) 971 21 95 39

Pròximament:

*La codificació de la vera
efígie de Pere Borguny*

A càrrec d'Irene Pérez i Torres

JUNY 2024